

Marchuk Serhii, Chemerys Iryna. Humanism, ethnics and natural responsibility – determining principles of K.D.Ushynskiy's pedagogical system. In the article, the basic theories of K. D. Ushynskiy's educational system – humanism, ethnics, natural correspondence are scientifically approved.

The implementation ways of the principle of humanism in the K. D. Ushynskiy's pedagogy are: the development of humane human characteristics; behavior by the rule: "Do not do to others what you would be upset by"; a humane attitude towards the people around us (namely such an attitude in which we consider ourselves as "we are not higher or lower than other people", to teach the child to worry about the mental state of other people, to put yourself in the place of offended person and feel what he should feel .

The teacher justified the idea of ethnics, the essence of which is reflected in such thoughts of Ushynskiy: people without ethnics – a body without soul; each nation has its own special national system of education, and therefore one nation's borrowing of educational systems from another one is impossible; you can't live on the model of another nation; the language of people is integral and organic their creation.

The substantiation of the principle of natural correspondence in the K. D. Ushynskiy's pedagogy – is the consideration of the natural features of the child's organism, its age-long, individual, and sexual characteristics in the process of education.

The importance of the conceptual theories of K. D. Ushynskiy's pedagogical system is proved in the context of the modern educational environment, their adaptation to the new needs of school practice nowadays. The K. D. Ushynskiy's opinion that the nation is a real defender of the homeland, a success of its benefits and achievements, a bearer of the highest human quality – humanism is important.

Key words: K. D. Ushynskiy, humanism, ethnics, nature correspondence, principle, pedagogical system.

Стаття надійшла до редколегії 17.10.2018 р.

УДК 37.378

Льдіко Орос

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II (Берегово, Закарпаття)

СИСТЕМА ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У КАНАДІ ТА США

Метою статті є коротко схарактеризувати організацію освіти дорослих в англomовних країнах (США, Канада).

Розгорнутий досвід включення програм для навчання дорослого населення Канади свідчить, що базою для їхньої професійної підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації слугують університети та коледжі відповідно до потреб суспільства. Основними завданнями освіти дорослих у Канаді є: отримання базових знань для подальшого навчання або виходу на ринок праці; підвищення загального рівня грамотності; посилення технологічної грамотності, удосконалення комунікативних навичок.

На сучасному етапі розвитку США виокремлюється три основні типи освіти дорослих такі як: формальна, неформальна та інформальна освіта. «формальна освіта» відбувається, в основному, в освітньому середовищі закладів вищої освіти, здобуття «неформальної освіти» відбувається в різних сферах навчальної діяльності дорослих, «інформальна освіта» супроводжує повсякденне життя та не обов'язково має цілеспрямований характер. Усі ці типи освіти дорослих взаємопов'язані та взаємозумовлені. Система освіти дорослих у США має такі складові: навчальні заклади формальної і неформальної освіти; комітети, ради, коаліції, асоціації з питань освіти дорослих. Провайдерами освіти дорослих у США є університети та коледжі.

Досвід проаналізованих країн, позитивні ідеї можна творчо використовувати в Україні.

Ключові слова: *система освіти, освіта дорослих, Канада, США, професійна підготовка, підвищення загального рівня грамотності.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. За останні роки освіта дорослих у Канаді розвивається під впливом суспільного і науково-технічного процесу, що сприяє підвищенню освітнього потенціалу кожної особистості і створює високопрофесійний потенціал суспільного розвитку [1, с. 98]. Реалізації принципу неперервності в освіті дорослих Канади сприяє поєднанню формальних і неформальних періодів навчальної діяльності. Основними завданнями освіти дорослих у Канаді є: отримання базових знань для подальшого навчання або виходу на ринок праці; підвищення загального рівня грамотності; посилення технологічної грамотності, удосконалення комунікативних навичок [1, с. 102]. Адже низький рівень базових знань і вмій дорослого населення Канади негативно впливає на рівень продуктивності праці

робітників та на конкурентоспроможність країни на освітньому ринку [2, с. 6]. Зокрема, за даними Міжнародного огляду грамотності та навичок дорослих, зростання загального рівня базових знань на 1% сприятиме зростанню продуктивності праці на 2,5%, а зростанню ВВП країни – на 1,5% [1, с. 104; 3, с. 13]. Представлені цифри говорять самі за себе: ліквідація неграмотних являє собою підґрунтя економічного і соціального розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У контексті наукового осмислення проблеми розвитку системи освіти дорослих у Канаді та США цінними є дослідження відомих українських (Н. Бідюк, М. Борисова, Л. Лук'янова, Л. Сігаєва, С. Сисоєва, Н. Ничкало, Г. Чаграк та ін.) та зарубіжних (Дж. Дьюї, А. Маслоу, М. Ноулз, Е. Торндайк, П. Фрейре, Л.-К. Херод та ін.) учених.

Метою статті є коротко схарактеризувати організацію освіти дорослих в англійських країнах (США, Канада).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У більшості університетів і коледжів Канади система освіти дорослих платна. Уряд країни та неурядові організації розробляють програми фінансової підтримки дорослих студентів. Розмір виплат залежить від категорії студентів. Зокрема, уряди Альберти, Британської Колумбії та Онтаріо вибірково надають фінансову підтримку для навчання на курсах малозабезпечених та батьків з малолітніми дітьми, що потребують нагляду [4, с. 16-21]. Урядові програми підтримки дорослих студентів доповнюються фінансовою допомогою Канадського фонду стипендіальної підтримки Тисячоліття, Канадського освітнього грантового фонду, канадської програми займів.

Основними провайдерами освітніх послуг у системі вищої та професійно-технічної освіти є університети та коледжі; з базових знань дорослих – громадські коледжі, коледжі загальної та професійної освіти, некомерційні та волонтерські угруповання, спеціальні центри освіти дорослих та приватні компанії. Як зазначає Л.-К. Херод (L. K. Herod), програми курсу базової грамотності (одна третина) пов'язані з підвищенням академічних знань дорослих (дисципліни елементарної школи); інші дві третини – це програми з тематичним підходом, які поділяються на:

- загальні – для вдосконалення технологічної, економічної, політичної, соціально-комунікативної, загальнокультурної та методичної грамотності;
- спеціалізовані – курси із покращення родинної грамотності, культурної грамотності (знання англійської/ французької мови, історії, традицій певної культури) [5, с. 4].

Для вступу на ринок праці потрібно мати атестат про закінчення середньої школи. Якщо немає атестату, то можна: скласти тест у віці 18-19 років на визначення загального освітнього розвитку й отримати еквівалент атестату про закінчення школи; чи-то скласти тест на визначення базових професійних навичок; або відвідувати підготовчі курси (до вступу до ЗВО) у коледжі чи-то взяти участь у програмах з підвищення грамотності та базових знань; або ж отримати диплом професійної підготовки у освітніх центрах для дорослих – у різних провінціях по-різному [1, с. 110-111; 6, с. 19;].

Отже, провінції Канади пропонують дорослим, які не мають шкільного атестату, проходження тестів на визначення загальноосвітнього розвитку чи ще складання тесту на визначення базових професійних навичок або відвідування підготовчих курсів, які готують майбутніх абітурієнтів до участі в програмах вищої школи.

У програмах неперервної університетської освіти відбиваються, як зазначає Є. Котлякова, особливості канадської економіки, тому значна кількість навчальних закладів готує висококваліфікованих фахівців та підвищує кваліфікацію робітників. Університети дають можливість підвищити кваліфікацію та пройти підготовку у таких сферах діяльності: сільськогосподарські науки, бізнес та менеджмент, освіта, інженерна справа та прикладні науки, медицина, математика та інформатика, фізика, суспільні та гуманітарні науки, транспорт та зв'язок [7, с. 67].

Однією з найпопулярніших моделей навчання дорослих Канади є коопероване навчання. Для здійснення якого промислові підприємства та університети об'єднуються і співпрацюють з метою надання освіти тим, хто не має можливості навчатися на стаціонарі. Такі студенти працюють, отримують зарплату і водночас набувають освіти. При такій формі зв'язку роботодавці, згідно з О. М. Котляковою, не відчувають брак робочої сили та можуть відібрати кращих студентів для подальшої роботи на виробництві; студенти мають постійне джерело прибутків, можливість практично перевірити теоретичні знання, отримані в університеті, та шанс знайти роботу після його закінчення; навчальний заклад повніше використовує викладацькі та матеріально-технічні ресурси, оскільки навчальний процес не переривається навіть влітку, університет має можливість збільшити кількість студентів [1, с. 119-120; 7, с. 95].

Одним із найважливіших пріоритетів у реформуванні освіти дорослих Канади на початку XXI століття стають інформаційні технології та електронне навчання [8, с. 23-25]. Такі сучасні системи вищої освіти належить до наступних організаційних структур:

– Відкриті навчальні заклади, віртуальні університети, які не мають навчальних корпусів і студентських гуртожитків, кампусів, кабінетів адміністративних працівників і лекційних залів. Вони складається з груп, що співпрацюють, адміністраторів, розроблювачів курсів, викладачів, технологів, студентів, які розділені великими відстанями, часто національними кордонами, але які разом працюють і інтерактивно навчаються, використовуючи сучасні телематичні технології. Очевидно, що ця модель призведе до великого прогресу на шляху інтернаціоналізації освіти і доступності навчання. Типовим зразком навчальних закладів такого типу є Університет Атабаски, заснований у 1970р. як перша канадська версія британського Відкритого університету [1, с. 128; 7, с. 108]. Для забезпечення можливості навчання впродовж усього життя агенція відкритого навчання використовує, за даними Д. Зуєвої, телебачення, електронні технології друку і навчальні програми. Курси й програми вибираються, виходячи з потреб у вищій освіті й кар'єрі. Основною цільовою групою студентів такого ЗВО є люди, що вже мають досвід роботи та продовжують працювати під час навчання [9, с. 81]. У відділеннях Відкритого університету агенція організовує дистанційні заняття дорослих учнів.

– Консорціум (партнерство) університетів – це комерційне підприємство, що надає послуги для проведення навчальних курсів, розроблених університетами, що входять до консорціуму для дистанційного навчання на базі різноманітних інформаційних технологій, завдяки чому консорціум координує діяльність декількох університетів. Консорціум організовує курси та програми продовженої нові освіти дорослого населення. Наприклад, Канадський віртуальний університет – це консорціум 11 провідних ЗВО [10, с. 91-92].

– Телеуніверситет – форма університетської освіти, що заснована на об'єднанні ресурсів традиційних університетів і пропонує спільну роботу ряду незалежних університетів за інтегрованими навчальними планами. Прикладом такої організаційної структури може слугувати Університет теленавчання Квебеку, організований у 1972 році. Університет розробляє програми навчання дорослих, здійснює перепідготовку кадрів у співробітництві з малим бізнесом, пропонує програми професійної підготовки. Понад 20 тис. студентів приймаються на телеуніверситетські курси й програми щороку, 80% з них – працюючі дорослі [11, с. 381].

Слід зазначити, що електронне навчання у роботі з дорослим населенням відіграє значну роль [12, с. 45-48] збільшує доступ дорослих учнів до глобальної інформації; забезпечує навчання будь-де і в будь-який час; підвищує мотивацію учасників навчального процесу; зменшує витрати на формальне навчання; підвищує можливості в навчанні студентів – аборигенів, студентів з обмеженими можливостями.

Схарактеризуємо коротко систему освіти дорослих у США. На сучасному етапі розвитку США виокремлюється три основні типи освіти дорослих такі як: формальна, неформальна та інформальна освіта. «формальна освіта» відбувається, в основному, в освітньому середовищі закладів вищої освіти, здобуття «неформальної освіти» відбувається в різних сферах навчальної діяльності дорослих, «інформальна освіта» супроводжує

повсякденне життя та не обов'язково має цілеспрямований характер. Усі ці типи освіти дорослих мають бути взаємопов'язані та взаємозумовлені [13, с. 105].

Дослідники Е. Гусейнова й А. Галинська зазначають: «якщо раніше формальний, неформальний та інформальні типи освіти розглядалися як дискретні, тобто окремі, незалежні один від одного, то протягом останніх років ситуація змінилася, і американські автори говорять про їхню інтеграцію» [14].

Провайдерами освіти дорослих у США є університети та коледжі. Поширеними типами навчальних установ неформальної освіти є народні університети, центри для підготовки і перепідготовки дорослих; центри розвитку кар'єри, народні школи для осіб третього віку та ін. [15, с. 86]. Завданням неперервної професійної освіти США є підвищення освіченості дорослих, забезпечення їхніх професійних можливостей відповідно до вимог ринку. Прийнята у США концепція неперервної освіти висуває освіту дорослих на визначальні позиції в соціально-економічному розвитку країни [14]. Розвиток же економіки вимагає робітників з вищою освітою. Як зазначає Л. Лук'янова, за результатами аналізу центру освіти та робочої сили університету Джорджауна економіка США у 2007 році потребувала 59% працівників з вищою освітою, тоді як за прогнозами у 2018 році ця потреба вже збільшилася до 63% [15, с. 80].

Питаннями освіти дорослих у США займається Департамент Професійної освіти та освіти дорослих та Підрозділ освіти дорослих та грамотності [15, с. 82]. При департаменті функціонує Управління професійної освіти і освіти дорослих, яке здійснює керівництво професійною підготовкою. Але більшість федерального фінансування різних програм здійснюється через органи влади штатів, округів і окремих громад. Великими федеральними провайдерами освіти дорослих є Міністерство сільського господарства та оборони [15, с. 84]. Забезпечення високого рівня управління освітою дорослих шляхом об'єднання зусиль усіх учасників педагогічного процесу здійснює Місія Американської асоціації освіти дорослих та неперервної освіти [15, с. 88].

Як відомо, освіта дорослих – це багатофункціональний освітній процес, який охоплює і соціальну, і економічну, і культурну сфери життя суспільства. Прогрес у системі освіти дорослих залежить від фінансової підтримки на державному рівні закладів, які надають освітні послуги дорослих [13, с. 104].

Як зазначає Л. Лук'янова, у США федеральна підтримка освіти дорослих та її фінансування забезпечується низкою законів: закон про професійну освіту, 1963 р.; Закон про економічні можливості, 1964 р.; Закон про освіту дорослих, 1966 р., з доповненнями 1970 р., 1998 р.; Закон про освіту впродовж життя, 1976 р.; національний акт про освіченість, 1991 р. та інші, в яких відображено різні аспекти освіти дорослих.

Зокрема, Закон про професійну освіту передбачав створення місцевих професійних шкіл, освітні послуги для студентів, які належали до вразливих груп, студентів із фізичними вадами. У 2006 р. до закону внесено зміни і доповнення і названо – Закон Карла Д. Перкінса про покращення кар'єри та технічної освіти. Згідно з цим законом для підтримки освітніх програм для кар'єри та технічного навчання у 50 штатах США виділяється 1,3 млрд доларів.

За Законом про освіту дорослих державою виділялося 260 млн доларів щорічно. Слід зазначити, якщо у 1964 р. дорослий у США визначався як особа старше 18 років, то Законом про освіту дорослих 1966 р. дорослим вважалась особа старше 16 років.

Згідно із Законом про освіту дорослих та сімейну грамотність, 1998 р. особи мають набути необхідних навичок для успішної адаптації на ринку праці, що базується на нових технологіях [15, с. 80-82]. Цей закон передбачає надання освітніх послуг близько 20 категоріям населення: базова освіта дорослих, післяшкільна освіта, самоосвіта, освітні програми для осіб із особливими потребами, програми на робочому місці, передпенсійна освіта тощо [15, с. 83-84].

Закон про партнерство в галузі професійної освіти, 1982 р. забезпечує фінансування програм: Літнє навчання юних дорослих від 14 до 21 р., Програму для мігрантів, Програму для сезонних працівників на фермах тощо.

У США функціонує Програма відкриття рахунків для освіти упродовж життя для фінансування освіти з метою підвищення кваліфікації працівників для їхнього кар'єрного зростання. Акт про рахунки для освіти упродовж життя, 2007 р.; Акт про навички, 2013 р. передбачають створення національних та федеральних податкових пільг для працівників у формі кредитів, що погашаються від 700 до 2,5 тис. доларів з цих рахунків [15, с. 83, 84-85].

Як видно із зазначеного, доросле населення країни яке одержує професійну освіту, отримує фінансову підтримку на державному рівні.

Слід зазначити, що реалізація відмічених законів покладається на відповідні організації, зокрема:

- Комітет Сенату з освіти та праці займається розробкою навчальних програм від дошкільної та вищої освіти до навчання на робочому місці та виходу на пенсію;

- Національна консультативна рада з неперервної освіти – радник президента США, Конгресу та Секретаріату освіти на федеральному рівні, а також – партнер департаменту зайнятості США. Забезпечує освітніми послугами безробітних і кваліфікованих фахівців, які тимчасово втратили роботу;

- Рада з освіти дорослих і емпіричного навчання – лідер у розробці та впровадженні освітніх програм для окремих осіб та організацій за їх потребою;

- Коаліція організацій з освіти дорослих – Виконує інтегративну функцію серед численних американських асоціацій освіти дорослих з метою об'єднання зусиль щодо розв'язання спільних проблем у сфері освіти дорослого населення та ін. [15, с. 86-88].

Одним із важливих напрямів державної політики США є освіта людей третього віку (що досягають пенсійного віку). Значущість освіти населення цієї групи зумовлена, як зазначає Н. Чаграк, «демографічним старінням населення та реалізацією концепції «освіти впродовж життя», що є характерною особливістю освіти в інформаційному суспільстві, для якого стає необхідністю забезпечити людям третього віку соціальну адаптацію та сприяти активному і позитивному старінню», з метою реалізації концепції активного і позитивного старіння, дієвим чинником якого є навчання цієї категорії дорослого населення, яке сприяє інтелектуальному, емоційному і духовному їх розвитку [16], а також – застосуванню знань для позитивного способу життя [17, с. 163].

Для навчання осіб пенсійного віку у США існують інститути навчання на пенсії, Інститути освіти упродовж життя, Центри для літніх студентів при коледжі, коледжі для людей похилого віку, академії для людей похилого віку, центри Шеферда та ін.

Метою інститутів навчання на пенсії є особистий розвиток людей цієї категорії. Освітні програми здійснюються викладачами хост-університету та коледжу; студенти третього віку відвідують Інститут навчання на пенсії шляхом оплати членських внесків; члени Інституту залучаються до волонтерської діяльності [17, с. 164]. Заняття тривають протягом тижня (включається проживання в отелі чи гуртожитку і харчування). Якщо учасники не в змозі оплатити програму, допомагає спеціальний фонд [16].

Більшість людей третього віку залучені до навчальної діяльності у місцевих двоохрічних професійних коледжах, які пропонують широкий вибір програм, часто розроблених спеціально для старших. Групи зазвичай менші, заняття проводяться як у самому коледжі, так і на підприємстві, що з ним співпрацює [18].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, розгорнутий досвід включення програм для навчання дорослого населення Канади свідчить, що базою для їхньої професійної підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації слугують університети та коледжі відповідно до потреб суспільства.

У США діють різноманітні програми для людей третього віку. Система освіти дорослих у США має такі складові:

- Навчальні заклади формальної і неформальної освіти;
- Комітети, ради, коаліції, асоціації з питань освіти дорослих.

Досвід проаналізованих країн, позитивні ідеї можна творчо використовувати в Україні.

Джерела та література

1. Борисова М. В. Розвиток освіти дорослих у Канаді [Текст] :.. канд. пед. наук, спец.: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Борисова М. В. – Черкаси : МОН, молоді та спорту Укр. Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2012. – 189 с.
2. Canadian Council on Learning. Adult Literacy: A Synthesis of Evidence. – Ottawa : CCL, 2006. – 74 p.
3. Coulombe S. Public Investment in Skills: Are Canadian Governments Doing Enough? / S. Coulombe, J.-F. Tremblay // C.D Howe Institute Commentary. – 2005. – № 17. – 24 p.
4. Prepared for Success: A Study of College Preparatory Students in Post-secondary College Programs / [Bainbridge & Associates Ltd.]. – Toronto : College Sector Committee on Adult Upgrading, Literacy and Basic Skills College Sector Committee, 2001. – 42 p.
5. Herod L.-K. A Curriculum Database for the Canadian Adult Literacy Community: Preliminary Technical and Educational Considerations [Електронний ресурс] / Herod L.-K. – 2002. – Режим доступу : <http://www.nald.ca/library/research/herod/may02/currdata.pdf>.
6. Myers K. Too Many Left Behind: Canada's Adult Education and Training System / K. Myers , P. de Broucker. – Ottawa : Canadian Policy Research Networks Inc., 2006. – 89 p.
7. Котлякова Е. Н. Непрерывное образование взрослых в университетах Канады : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Котлякова Елена Николаевна. – Москва, 1993. – 165 с.
8. Кучай О. Формирование информационной компетенции – одна из ведущих задач подготовки будущего учителя // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. – Серия: “Педагогика и психология”. – 2010. – № 1(1). – С. 23-25.
9. Зуева Д. С. Специфика мегауниверситетов как современной образовательной инфраструктуры / Д. С. Зуева, О. М. Карпенко, И. А. Крутий // Социологические исследования. – 2007. – № 10. – С. 80–86.
10. Canadian Council on Learning. State of E-learning in Canada. – Ottawa : CCL, 2009. – 145 p.
11. Gallaher P. Canada's Community College Systems: A Study in Diversity / P. Gallaher, J. Dennison // Community College Journal of Research and Practice. – 1995. – Vol. 19. – № 5. – P. 381–393.
12. Кучай О. В. Використання мультимедійних технологій у підготовці вчителів початкових класів : навчальний посібник. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2015. – 52 с.
13. Коржинська Т. Історіографічний аспект розвитку освіти дорослих в Сполучених Штатах Америки / Т. Коржинська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2013. – Вип. 26. – С. 103-105.
14. Гусейнова Е. І., Галинська А. В. Неформальна освіта дорослих у США http://www.rusnauka.com/11_NPE_2013/Pedagogica/4_131970.doc.htm
15. Лук'янова Л. Законодавче забезпечення освіти дорослих: зарубіжний досвід / Лариса Лук'янова; Українська Асоціація освіти дорослих. – Київ: ТОВ «ДКС-Центр», 2017. – 147с
16. Чаграк Наталія ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ ЛЮДЕЙ ТРЕТЬОГО ВІКУ У США <http://194.44.152.155/elib/local/2360.pdf>
17. Чаграк, Н. І. «Час другого зростання»: можливості та перспективи освіти людей похилого віку в умовах демографічних і соціальних викликів [Текст] / Н. І. Чаграк // Вища освіта України. – 2013. – № 3 (додаток 2) : тематичний випуск «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу». – С. 161-165.
18. American council on education. Mapping New Directions: Higher education for older adults. Second Report ReinveSting in the thiRd age: older adults and higher education. – Washington: MetLife Foundation, 2008. – 48 p.

References

1. Borysova M. V. Rozvytok osvity doroslykh u Kanadi [Tekst] :.. kand. ped. nauk, spets.: 13.00.01 – zahalna pedahohika ta istoriya pedahohiky / Borysova M. V. – Cherkasy : MON, molodi ta sportu Ukr. Cherkaskyyu nats. unt im. B. Khmelnytskoho, 2012. – 189 s.
2. Canadian Council on Learning. Adult Literacy: A Synthesis of Evidence. – Ottawa : CCL, 2006. – 74 p.
3. Coulombe S. Public Investment in Skills: Are Canadian Governments Doing Enough? / S. Coulombe, J.-F. Tremblay // C.D Howe Institute Commentary. – 2005. – № 17. – 24 p.
4. Prepared for Success: A Study of College Preparatory Students in Post-secondary College Programs / [Bainbridge & Associates Ltd.]. – Toronto : College Sector Committee on Adult Upgrading, Literacy and Basic Skills College Sector Committee, 2001. – 42 p.
5. Herod L.-K. A Curriculum Database for the Canadian Adult Literacy Community: Preliminary Technical and Educational Considerations [Електронний ресурс] / Herod L.-K. – 2002. – Режим доступу : <http://www.nald.ca/library/research/herod/may02/currdata.pdf>.
6. Myers K. Too Many Left Behind: Canada's Adult Education and Training System / K. Myers , P. de Broucker. – Ottawa : Canadian Policy Research Networks Inc., 2006. – 89 p.
7. Kotlyakova Ye. N. Nepreryvnoye obrazovaniye vzroslykh v universitetakh Kanady : dis. kand. ped. nauk : 13.00.01 / Kotlyakova Yelena Nikolayevna. – Moskva, 1993. – 165 s.
8. Kuchay O. Formirovaniye informatsionnoy kompetentsii – odna iz vedushchikh zadach podgotovki budushchego uchitelya // Vektor nauki Tol'yattinskogo gosudarstvennogo universiteta. – Seriya: “Pedagogika i psikhologiya”. – 2010. – № 1(1). – S. 23-25.

9. Zuyeva D. S. Spetsifika megauniversitetov kak sovremennoy obrazovatel'noy infrastruktury / D. S. Zuyeva, O. M. Karpenko, I. A. Krutiy // Sotsiologicheskkiye issledovaniya. – 2007. – № 10. – S. 80–86.
10. Canadian Council on Learning, State of E-learning in Canada. – Ottawa : CCL, 2009. – 145 p.
11. Gallaher P. Canada's Community College Systems: A Study in Diversity / P. Gallaher, J. Dennison // Community College Journal of Research and Practice. – 1995. – Vol. 19. – № 5. – P. 381–393.
12. Kuchay O. V. Vykorystannya multymediynykh tekhnolohiy u pidhotovtsi vchyteliv pochatkovykh klasiv : navchalnyy posibnyk. – Cherkasy : vydavets Chabanenko YU. A., 2015. – 52 s.
13. Korzhynska T. Istoriografichnyy aspekt rozvytku osvity doroslykh v Spoluchenykh Shtatakh Ameryky / T. Korzhynska // Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya : Pedahohika. Sotsialna robota. – 2013. – Vyp. 26. – S. 103-105.
14. Huseynova E. I., Halynska A. V. Neformalna osvita doroslykh u SSHA http://www.rusnauka.com/11_NPE_2013/Pedagogica/4_131970.doc.htm
15. Lukyanova L. Zakonodavche zabezpechennya osvity doroslykh: zarubizhnyy dosvid / Larysa Lukyanova; Ukrayinska Asotsiatsiya osvity doroslykh. – Kyiv: TOV «DKS-Tsentr», 2017. – 147s
16. Chahrak Nataliya OSVITNI PROHRAMY DLYA LYUDEY TRET' OHO VIKU U SSHA <http://194.44.152.155/elib/local/2360.pdf>
17. Chahrak, N. I. «Chas druhoho zrostannya»: mozhlyvosti ta perspektyvy osvity lyudey pokhyloho viku v umovakh demografichnykh i sotsial' nykh vyklykiv [Tekst] / N. I. Chahrak // Vyshcha osvita Ukrayiny. – 2013. – № 3 (dodatok 2) : tematychnyy vypusk «Yevropeyska intehratsiya vyshchoyi osvity Ukrayiny v konteksti Bolonskoho protsesu». – S. 161-165.
18. American council on education. Mapping New Directions: Higher education for older adults. Second Report ReinveSting in the thiRd age: older adults and higher education. – Washington: MetLife Foundation, 2008. – 48 p.

Орос Ильдико Имриевна. Система образования взрослых в Канаде и США. Целью статьи является кратко охарактеризовать организацию образования взрослых в англоязычных странах (США, Канада).

Развернутый опыт включения программ для обучения взрослого населения Канады свидетельствует, что базой для их профессиональной подготовки, переподготовки и повышения квалификации служат университеты и колледжи в соответствии с потребностями общества. Основными задачами образования взрослых в Канаде являются: получение базовых знаний для дальнейшего обучения или выхода на рынок труда; повышение общего уровня грамотности; усиление технологической грамотности, совершенствование коммуникативных навыков.

На современном этапе развития США выделяется три основных типа образования взрослых такие как: формальное, неформальное и информальное образование. «Формальное образование» происходит, в основном, в образовательной среде высших учебных заведений, получение «неформального образования» происходит в разных сферах учебной деятельности взрослых, «информальное образование» сопровождает повседневную жизнь и не обязательно имеет целенаправленный характер. Все эти типы образования взрослых взаимосвязаны и взаимообусловлены. Система образования взрослых в США имеет следующие составляющие: учебные заведения формального и неформального образования; комитеты, советы, коалиции, ассоциации по вопросам образования взрослых. Провайдерами образования взрослых в США есть университеты и колледжи.

Опыт проанализированных стран, позволяет выделить положительные идеи, которые можно творчески использовать в Украине.

Ключевые слова: система образования, образование взрослых, Канада, США, профессиональная подготовка, повышение общего уровня грамотности.

Oros Ildiko Imriivna. The adult education system in Canada and the United States. The purpose of the article is to briefly describe the organization of adult education in English-speaking countries (USA, Canada).

The extensive experience of integrating Canadian adult learning programs suggests that universities and colleges are the basis for their vocational training, retraining and advanced training in accordance with the needs of society. The main tasks of adult education in Canada are: obtaining basic knowledge for further study or entry into the labor market; raising the general level of literacy; enhancement of technological literacy, improvement of communicative skills.

At the current stage of development of the United States, three main types of adult education are identified: formal, informal and informal education. "Formal education" occurs mainly in the educational environment of higher education institutions, the acquisition of "non-formal education" takes place in various spheres of educational activity of adults, "informal education" accompanies daily life and does not necessarily have a purposeful character. All these types of adult education are interconnected and interconnected. The adult education system in the United States has the following components: formal and informal educational institutions; committees, councils, coalitions, adult education associations. There are universities and colleges in the United States for adult education providers. The experience of the analyzed countries, positive ideas can be creatively used in Ukraine.

Key words: education system, adult education, Canada, USA, vocational training, general literacy improvement.

Стаття надійшла до редколегії 04.11.2018 р.